

POSTPENITENCIÁRNA STAROSTLIVOSŤ O MLÁDEŽ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE - MOŽNOSTI A REALITA

Doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.

Úvod

Postpenitenciárna starostlivosť je charakterizovaná ako súbor osobitných opatrení zo strany štátnych orgánov alebo spoločenských, charitatívnych a iných organizácií zameraných na „dovršenie nápravy“ odsúdených a poskytnutie pomoci pri opätovnom zaradení sa do spoločnosti po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody (VTOS) a v záujme prevencie recidívy trestnej činnosti. Je charakterizovaná ako súhrn opatrení spoločnosti, týkajúci sa osôb po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, v boji proti recidíve trestnej činnosti (poradenská činnosť, sociálna pomoc, kontrolná či terapeutická činnosť). Zaoberá sa pomocou odsúdeným osobám, po ich prepustení z výkonu trestu odňatia slobody, zapojiť sa do normálneho života a ochranou spoločnosti a resocializáciou páchatel'a.

Slovensko patrilo medzi krajiny, pre ktoré bola charakteristická vysoká miera recidívy páchatel'ov trestnej činnosti, a to aj z dôvodu, že na Slovensku prakticky do roku 2005 neexistovala takmer žiadna penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť. Až v roku 2005 bola táto oblasť legislatívne opravená vo viacerých právnych predpisoch, ktoré sú vzájomne prepojené¹. Napríklad, okrem iného, sa vytvorili sa podmienky pre vznik výstupných oddielov, ktorých úlohou je pripraviť odsúdeného na podmienky po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody a jeho integráciu do spoločnosti.²

Stručný exkurz do histórie penitenciárnej starostlivosti

Postpenitenciárna starostlivosť má pomerne dlhú históriu. Predchádzala jej starostlivosť o odsúdené osoby počas výkonu trestu prostredníctvom spolkov. Napríklad v roku 1776 bol založený dobročinný spolok vo Philadelphii, a rok neskôr bol v roku 1777 založený ďalší spolok v Európe, konkrétne v Odense – Dánsko.

Na konci 18.storočia sa začína uvažovať o prevýchovnom účinku trestu.³ Dochádza k selekcii a diferenciacii väznic a väzenských zariadení. Trest začal byť

¹ Zákon o probačných a mediačných úradníkoch; Vyhláška, ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody; Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele atď.

² 9.3.2 Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť *Národná správa pre EMCDDA. Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike*. [cit. on line 10.01.2017] Dostupné na <http://www.infodrogy.sk/narodnasprava/index.cfm?module=ActiveWeb&page=Webpage&s=PartA932>

³ Konferencia v Berne a v Londýne.

adresnejší, keďže miera izolácie bola už odstupňovaná aj trest bol adresnejší a teda aj spravodlivejší. Dôležitým krokom bol vznik oddelenia mladistvých a delikventnej mládeže (už v 16. st. Anglicko a Holandsko). Veľký úspech mala aj práca so ženami, väzenkyňami, konkrétne napríklad Elizabeth Freyová navštevovala ženské väznice za účelom zmeny morálnej klímy. Organizovala kurzy šitia pre väzenkyne, školskú výučbu pre deti týchto väzenkýň. učila väzenkyne k lepšiemu životu vo väzení, ale aj po prepustení na slobodu, t. j. okrem už spomínaných kurzov šitia ich učila aj vykonávať domáce práce apod.. Dochádza teda k výrazným zmenám na úseku penitenciárnej a tým aj postpenitenciárnej starostlivosti. Napríklad vo väznici v Senci r. 1772 – Domus Corecrotia, ktorú založil Františk Esterházy sa väzni museli podieľať na tkáčskych prácach a pod.

Najväčší obrat v oblasti penitenciárnej a následne postpenitenciárnej starostlivosti nastal v roku 1870, kedy bol prijatý väzenský poriadok⁴. Predstaviteľom väzenskej reformy bol mladý právnik Emil Taufner, ktorý výrazné zmeny uskutočnil aj napr. vo väznici v Leopoldove, kde v rokoch 1870 - 1877 bol riaditeľom zmienenej väznice a ktorý sa stal aj jedným z najznámejších odborníkov a reformátorov trestníc v Európe. Zaviedol takzvaný írsky systém, ktorý sa vo väzenstve uplatňuje dodnes. Systém nepoznal okovy a pokúšal sa o nápravu väznených. Zaviedol vlastnú réžiu v stravovaní a ošatení väznených a tým upevnil disciplínu a poriadok vo väznici.

V rámci tohto systému došlo k premene neformálnych aktivít postpenitenciárnej starostlivosti na inštitucionalizované (Írsko), kde sa stretávame s podmieneným prepustením, súčasťou ktorého boli tzv. probační úradníci, ktorí dozerali na život podmiennečne prepusteného a hlásili jeho každé vybočenie z pokynov, ktoré mu súd určil.

V roku 1930 na pražskom kriminologickom kongrese sa menia názory na nevyhnutnosť postpenitenciárnej starostlivosti a presadzuje sa myšlienka o kontinuite penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti, teda od 30. rokov XX. storočia, uplatňovaním tzv. „borstalského systému“ VTOS mladistvých sa stáva povinnou postpenitenciárna starostlivosť pre mladistvých. Neskôr, teda v 70. rokoch XX. storočia boli v ČSSR evidované pokusy o kompletizáciu postpenitenciárnej starostlivosti, kedy bol prijatý zákon o ochrannom dohľade a v dobrovoľnej forme sa péostpenitenciárna starostlivosť realizovala Zákonom č. 100/1988 Z. z. o sociálnom zabezpečení.

Zabezpečenie postpenitenciárnej starostlivosti v Slovenskej republike - možnosti

Obsahom postpenitenciárnej starostlivosti je súhrn metód, foriem a prostriedkov pomoci a dozoru voči osobám, ktoré boli prepustené z VTOS na princípe ich individuálnych potrieb. Postpenitenciárna starostlivosť môže byť nútená a dobrovoľná.

Nútená postpenitenciárna starostlivosť je vymedzená zákonom, nariadená súdom a realizovaná štátnymi orgánmi. Je organizovaná a ciel'avedomá, existuje na základe presne vymedzených pravidiel a podmienok, pričom pokračuje v obmedzovaní prepustených z výkonu trestu. Medzi nútené formy patria ochranný dohľad, ktorý vykonávajú probační a mediační pracovníci, ďalej podmiennečne

⁴ Väzenský poriadok zaviedol do penitenciárnej praxe podmiennečné prepustenie z výkonu trestu do prechodného ústavu a vzdelávanie ako prostriedok zaobchádzanie o väznené osoby.

odsúdenie s dohľadom, ktoré obsahovo spočíva v prehĺbení núteného postpenitenciárneho pôsobenia, pretože vedľa dohľadu dochádza aj k ukladaniu určitých povinností a obmedzení, ktoré ak odsúdený dodrží, nie je mu nariadený výkon trestu odňatia slobody, naopak, ak odsúdený nedodrží uložené povinnosti a obmedzenia, je mu nariadený výkon trestu. Medzi nútené formy ďalej patrí aj podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody s dohľadom (tzv. parola), ktoré je nariadené súdom u osôb podmienenčne prepustených, u ktorých sa vyskytuje riziko ich zlyhania na slobode, ale u ktorých by výkon polovice, dvoch tretín alebo troch štvrtín trestu mal postačovať k prevýchove pod podmienkou ochranného dohľadu.

Dobrovoľná postpenitenciárna starostlivosť je založená na slobodnom rozhodnutí klienta a je realizovaná prevažne mimovládnyimi a charitatívnymi organizáciami. Účasť na dobrovoľnej postpenitenciárnej starostlivosti závisí od rozhodnutia samotného jedinca, ktorý sám môže určiť jej začiatok alebo koniec. Existuje na základe tretieho sektora⁵, ktorý reprezentujú občianske združenia, účelové zariadenia cirkvi, náboženské spoločnosti a nadácie.

Na zabezpečení postpenitenciárnej prevencie sa podieľajú (mali by sa podieľať) predovšetkým štátne orgány. Pri jej nútenej forme sú to subjekty, ktoré zabezpečujú výkon trestných sankcií uplatňovaných po výkone trestu, t. j. najmä probační úradníci, ktorí prepustenému z VTOS môžu poskytnúť usmernenie a tzv. prvú pomoc. Postpenitenciárnu starostlivosť zo strany štátu pomáhajú „zabezpečovať“ okrem probačných úradníkov aj sociálni kurátori pôsobiaci na obvodných ÚPSVaR oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V súčasnosti postpenitenciárnu starostlivosť upravuje Zákon NR SR č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších úprav.

Formy riešenia hmotnej núdze a riešenia sociálnej núdze sú (§ 11):

- a) sociálne poradenstvo,
- b) sociálnoprávna ochrana,
- c) sociálne služby,
- d) dávka sociálnej pomoci,
- e) sociálne služby, peňažné príspevky na kompenzáciu a peňažný príspevok za opatrovanie.

Postpenitenciárna starostlivosť sa poskytuje formou sociálnej prevencie a riešenia hmotnej alebo sociálnej núdze.

Podľa zákona SPOK na uľahčenie resocializácie mladistvých a plnoletých osôb po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby je možné poskytnúť tzv. resocializačný príspevok - ide o finančné opatrenie, ktoré môže sociálny kurátor v kombinácii s ostatnými opatreniami sociálnej kurately použiť a vytvoriť tým predpoklady pre efektívnu resocializáciu. Príspevok sa nevypláca automaticky po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu väzby

⁵ Mimovládne neziskové organizácie predstavujúce tretí sektor - občianske združenia, účelové zariadenia cirkvi a náboženské spoločnosti alebo nadácie, ktoré môžu získavať granty na základe vypracovania projektu, podporujú decentralizáciu, deinštitucionalizáciu a transformáciu sociálnych služieb na Slovensku, ako aj systémové zmeny v oblasti sociálnych služieb. Zariadenia sú zriaďované a fungujú na základe sociálneho sponzoringu a sociálneho darcovstva, ktoré získavajú v podobe finančnej a materiálnej pomoci.

a nie je možné poskytnutie tohto príspevku zamieňať s poskytovaním sociálnych dávok a príspevkov.⁶

Zabezpečovanie pospenitenciárnej starostlivosti sociálnou kuratelou (s prihliadnutím na vek) rozdeľujeme na sociálna kuratelu plnoletých fyzických osôb a sociálnu kuratelu detí.

Svoju pozornosť upriamime na sociálnu kuratelu detí, ktorú zabezpečuje orgán sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPOD a SK) vykonávaním opatrení najmä pre:

- maloletého, ktorý sa dopustil páchania trestného činu,
- mladistvého páchatel'a trestnej činnosti alebo mladistvého podozrivého z páchania trestnej činnosti,
- dieťa, ktoré sa dopustilo priestupku,
- dieťa, ktoré je členom skupiny, ktorá ho svojim negatívnym vplyvom ohrozuje,
- dieťa zneužívajúce drogy alebo dieťa závislé na drogách.

Sociálna kuratela detí:

- poskytuje pomoc a ochranu mladistvému a plní úlohy v priestupkovom konaní,
- spolupracuje so zariadením, v ktorom dieťa vykonáva ústavnú starostlivosť, ochrannú výchovu alebo výchovné opatrenie a udržiava osobný kontakt a písomný kontakt s dieťaťom umiestneným v tomto zariadení,
- motivuje k liečbe drogových závislostí a iných závislostí, udržiava kontakt s dieťaťom počas liečby a resocializácie a pomáha dieťaťu po návrate zo zariadenia na liečbu závislostí alebo z resocializačného strediska,
- vykonáva ďalšie opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa zákona č. 305/2005 Z. z.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately poskytuje súčinnosť orgánom činným v trestnom konaní pri plnení úloh, ktoré súvisia s trestným konaním a súčinnosť pri výkone probácie a mediácie podľa zákona č. 550/2003 Z. z. o probačných a medičných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Súčasťou sociálnej práce s dieťaťom a jeho rodinou je aj zapájanie dieťaťa do výchovno-rekreačných programov organizovaných orgánom sociálnoprávnej ochrany detí pobytovou formou. Účelom výchovno-rekreačných programov je najmä odborné pôsobenie na odstránenie alebo zmiernenie poruchy správania, rozvoj sociálnych zručností, získanie potrebných spoločenských návykov, hygienických návykov a zabezpečenie vhodného využitia voľného času dieťaťa.

Zapojeniu osôb prepustených z VTOS do občianskeho života a prekonanie prvých materiálnych alebo sociálnych ťažkostí spojených s pobytom na slobode napomáha i zriaďovanie útulkov, krízových, resocializačných a rehabilitačných stredísk. Pozitívnu úlohu zohrávajú rôzne samosprávne a neštátne subjekty ako napr. charitatívne a cirkevne organizácie, ktoré sa môžu uchádzať o príspevok zo štátneho rozpočtu na poskytovanie postpenitenciárnej starostlivosti. Na neformálnom poskytovaní postpenitenciárnej starostlivosti má svoj nenahraditeľný podiel aj pomoc súkromných osôb a pomoc poskytovaná rodinnými príslušníkmi prepusteného z VTOS.

⁶ 9.3.3 Resocializačný príspevok po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody *Národná správa pre EMCDDA. Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike*. [cit. on line 10.01.2017] Dostupné na <http://www.infodrogy.sk/narodnasprava/index.cfm?module=ActiveWeb&page=Webpage&s=PartA932>

Obligatórne postpenitenciárnu starostlivosť rieši Trestná zákon a Trestný poriadok najmä prostredníctvom ochranného dohľadu, podmieneného prepustenia z VTOS, či detencie. Pre kvalitné a efektívne zabezpečovanie postpenitenciárnej starostlivosti sa kladú na probačných úradníkov väčšie nároky. V budúcnosti sa stane nevyhnutným kvalitatívne ale i kvantitatívne posilnenie „Probačnej a mediačnej služby“.

Postpenitenciárna starostlivosť o mládež sa stala nevyhnutnou a neoddeliteľnou súčasťou systému tzv. dovŕšenia nápravy odsúdeného a preventívneho systému. Preto sme venovali svoju pozornosť tejto problematike aj pri realizácii vedecko-výskumnej činnosti, zameranej na zistenie možnosti sociálnej integrácie sa aj napríklad mladistvých do riadneho občianskeho života po vykonaní uloženej sankcie v intenciách zákona o rodine alebo zákona o SPOD a SK, alebo „odpykaní si“ trestnej sankcie uloženej v intenciách trestného zákona a to napríklad „trestu odňatia slobody“ či inej uloženej trestnej sankcie.

V nasledujúcej časti príspevku preto sprístupňujeme časť informácií, ktoré boli získané z výskumu realizovaného ako súčasť riešenej čiastkovej úlohy medzinárodnej vedecko-výskumnej úlohy „Systémová analýza rizik sociálnej reintegrácie propuštěných z výkonu trestu odňatia slobody – príspevek k prevencii recidivy (potažmo k bezpečnosti regiónu)⁷ v spolupráci dvoch katedrií, konkrétne Katedry kriminológie Policajnej akadémie ČR v Prahe a Katedry kriminológie Akadémie Policajného zboru v Bratislave.

Výsledky výskumu zameraného na sociálnu reintegrácie prepustených z výkonu trestu odňatia slobody

Samotný výskum bol realizovaný, okrem iných metód, prostredníctvom dotazníkov, ktoré boli konštruované kolegami z Policajnej akadémie Českej republiky (PA ČR) v Prahe. Ich slovenská mutácia bola distribuovaná po názvom „Reintegrácia – dotazník – DC a RC“ a „Reintegrácia – dotazník – VTOS“. Oba dotazníky zhodne pozostávali spolu zo 16 otázok, z ktorých prvé dve boli zamerané na sociálno-demografickú charakteristiku respondentov a zostávajúcich 14 otázok bolo zameraných na samotné zistenie rizík sociálnej reintegrácie.

Dotazníky boli zamerané na získanie informácií od osôb, ktoré boli umiestené v školských výchovno-preventívnych zariadeniach a reedukačných centrách (pre mládež) a odsúdených mladistvých, odpykávajúcich si trest odňatia slobody v ÚVTOS pre mladistvých v Sučanoch. Účasť respondentov na realizovanom prieskume bola dobrovoľná.

Prieskumnú vzorku za Slovenskú republiku predstavovalo spolu 164 respondentov, z toho 45 respondentiek – ženského pohlavia a 109 respondentov – mužského pohlavia.

Výberový súbor respondentov bol získaný na základe dostupnosti, nie na základe reprezentatívnosti.⁸

⁷ Číslo DVÚ 3/4 „Systémová analýza rizik sociálnej reintegrácie propuštěných z výkonu trestu odňatia slobody – príspevek k prevencii recidivy (potažmo k bezpečnosti regiónu)“.

⁸ Prieskumu sa konkrétne zúčastnilo spolu 21 respondentiek z Reedukačného centra Zlaté Moravce a 24 respondentiek z Diagnostického centra Lietavská Lúčka. Ďalej spolu 24 (s toho bolo platných 16 dotazníkov) chlapcov z Diagnostického centra v Záhorskej Bystrici, 32 chlapcov z Reedukačného centra v Hlohovci a 61 mladistvých chlapcov odpykávajúcich si trest odňatia slobody v ÚVTOS pre mladistvých v Sučanoch.

Celkové vyhodnotenie prieskumu bolo realizované v intenciách 8 výskumných predpokladov (VP) resocializácie páchatel'ov trestnej činnosti. Obsah nášho príspevku bude zameraný len na dva výskumné predpoklady (VP), konkrétne sa dotýkajúce postpenitenciárnej starostlivosti a to konkrétne na:

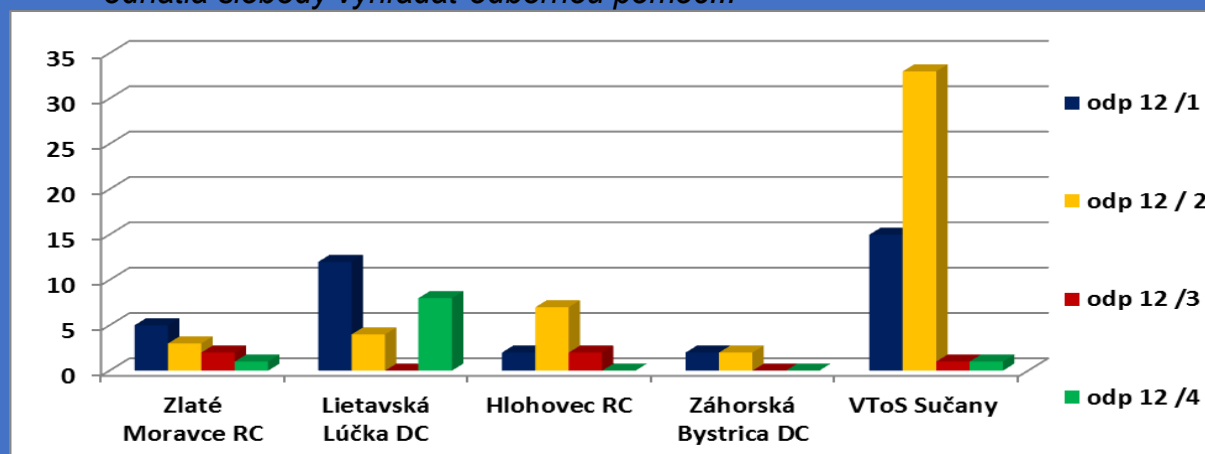
VP 3 Respondenti chcú po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody využiť služby postpenitenciárnej starostlivosti (sociálnych pracovníkov, kurátorov, psychológov a pod.).

VP 4 Respondenti sa domnievajú, že po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody im najviac pomôžu ich kamaráti.

Naše predpoklady sme overovali prostredníctvom vyhodnotenia odpovedí na nasledujúce otázky. Konkrétne na nami položenú otázku, „*Chcel (a) by som po opustení zariadenia na výkon trestu odňatia slobody vyhľadať odbornou pomoc...?*“ Respondenti si mohli vybrať z troch (respektíve štyroch) možností, napríklad „*psychológa, sociálneho pracovníka, kurátora, neštátnu organizáciu*, pričom si respondenti mohli aj pri tejto odpovedí vybrať možnosť „*iné*“ a tie mali konkretizovať.

Spolu viac ako 3/5 z celkového počtu 164 respondentov uviedlo, že po opustení zariadenia vyhľadajú pomoc. Z obsahu odpovedí sme zistili, že respondenti po opustení zariadení by najčastejšie vyhľadali odbornú pomoc sociálneho pracovníka (takmer 30 % z celkového počtu respondentov, čo predstavovalo takmer 1/2 z celkového počtu tých, ktorí chceli pomoc vyhľadať.). Ako druhú v poradí uviedli respondenti spolu v 72 prípadoch, odbornú pomoc psychológa, nasledovala pomoc iná a poslednou v poradí bola pomoc neštátnych organizácií. Z obsahu odpovedí sme zistili, že respondenti po opustení zariadení by najčastejšie vyhľadali odbornú pomoc sociálneho pracovníka.

Graf 1 Odpovede na otázku *Chcel (a) by som po opustení zariadenia na výkon trestu odňatia slobody vyhľadať odbornou pomoc...“*

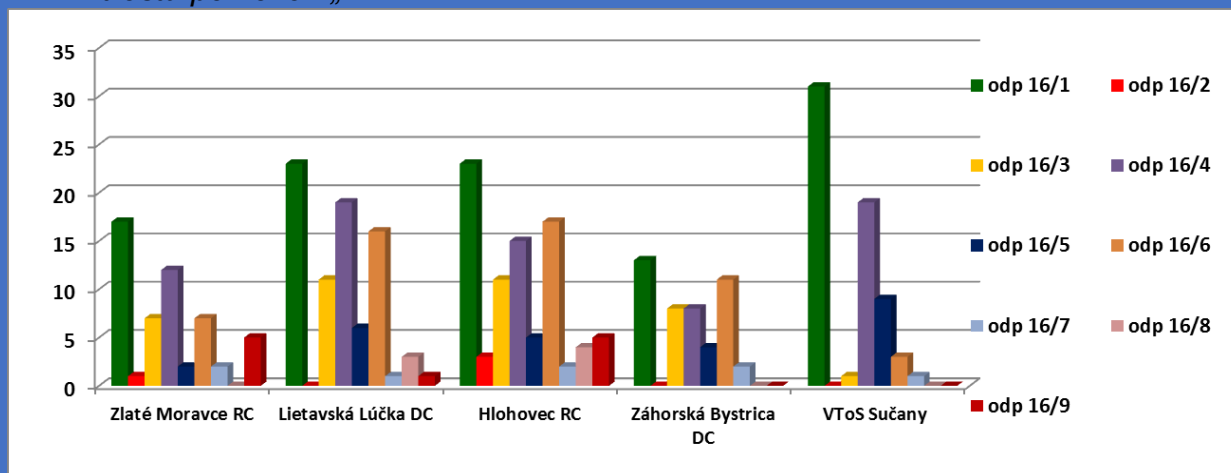
Zdroj: Informácie získané z vlastného výskumu

Ďalšia z celkového počtu spomínaných 16 otázok bola zameraná na zistenie názoru respondentov, kto im podľa nich najviac pomôže po ukončení pobytu v zariadení. Pri odpovedí na otázku „*Myslím si, že najviac mi po ukončení nepodmienečného trestu pomôže*“ mali respondenti vybrať si z viacerých možností, konkrétne: *rodina, deti, priateľ / priateľka, manžel / manželka, rodičia, kurátor,*

priatelia, nejaká miestna organizácia, cirkev a mali možnosť si zvoliť aj možnosť iné, pričom mali uviesť kto im pomôže....

Z celkového počtu 326 odpovedí na predmetnú otázku spolu až v 107 odpovediach (čo predstavovalo takmer 33 %) respondenti uviedli, že im po ukončení pobytu v zariadení pomôže rodina, prípadne spolu až v 73 prípadoch uviedli, že im najviac pomôžu rodičia a 29 odpovediach respondenti uviedli, že im po ukončení pobytu v RC alebo DC, či nepodmienečného trestu pomôžu kurátori.

Graf 2 Odpovede na otázku „Myslím si, že najviac mi po ukončení nepodmienečného trestu pomôže „

Zdroj: Informácie získané z vlastného výskumu

Zaujímavými sa javili odpovede, pri ktorých respondenti v 54 prípadoch (viac ako 16 % z celkového počtu odpovedí) uviedli, že im pomôžu priatelia. Podľa ďalších 38 odpovedí respondenti si myslia, že im po opustení zariadenia pomôže priateľka (manželka) a 7 odpovediach, že im pomôže cirkev. Spolu len v 4 odpovediach uviedli, (vzhľadom na nízky vek respondentov - osoby mladistvé – nebola táto odpoveď ničím zvláštna) že im pomôžu deti a tiež v 8 odpovediach uviedli, že im pomôže nešpecifikovaná neštátna inštitúcia alebo až v 11 odpovediach uviedli nikoho iného, ako boli ponúknuté možnosti.

Zabezpečovanie postpenitenciárnej starostlivosti o mládež v Slovenskej republike - realita

V nasledujúcej časti poukážeme len na niektoré aktuálne opatrenia, ktoré sú realizované predovšetkým prostredníctvom štátu, ktorý by mal mať najvýraznejší podiel na postpenitenciárnej starostlivosti. Intenzívnejšie sa budeme venovať opatreniam, ktoré môžeme začleniť do postpenitenciárnej starostlivosti o mládež a ktoré sú zabezpečované v intenciách sociálnej kurately a prostredníctvom pracovníkov mediálnych a probačnej služby (MaP služby).

Zabezpečenie postpenitenciárnej starostlivosti v intenciách sociálnej kurately:

Z dôvodu sprehľadnenia situácie uvedieme niektoré fakty:

- napríklad v roku 2015⁹ bolo v Slovenskej republike spolu v štátnych a neštátnych reedukačných a diagnostických centrách a liečebno-výchovných sanatóriách umiestnených spolu viac ako 5293 detí.
- v uvedenom roku bolo vo výkone trestu spolu cca 42 odsúdených mladistvých mužov a 2 odsúdené mladistvé ženy.
- v uvedenom roku bolo na Slovensku evidovaných spolu 19 akreditovaných subjektov – resocializačných stredísk.

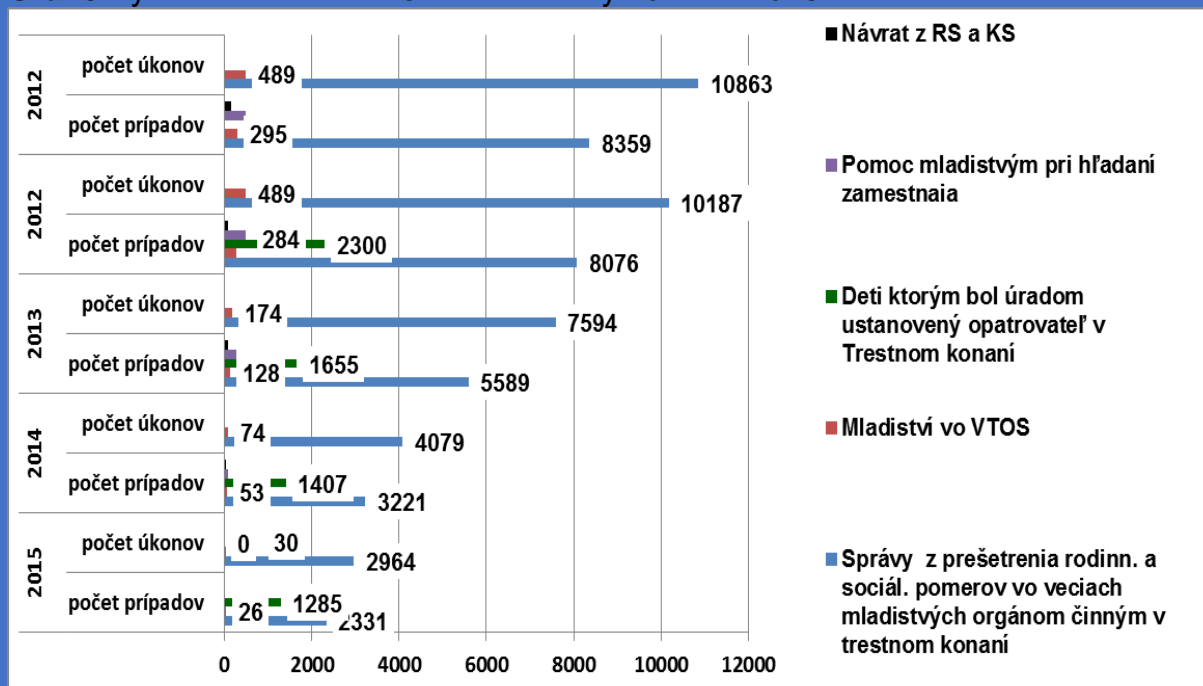
Najviac subjektov, ktorým bola podľa § 63 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov udelená akreditácia na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení - resocializačné stredisko bolo evidovaných v Nitrianskom kraji (4) a po 3 boli evidované v Bratislavskom kraji a Banskobystrickom kraji, po 2 v Trnavskom, Žilinskom, Košickom a Prešovskom kraji. Jedno zariadenie je evidované aj v Trenčianskom kraji.¹⁰

V uvedenom roku bolo na území Slovenskej republiky evidovaných spolu 26 detských domovov a 18 krízových stredísk, ktorým bola udelená akreditácia podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov udelená akreditácia na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V uvedených zariadeniach v roku 2015 bolo umiestnených spolu v rokoch 2011 až 2014 každoročne viac ako 5 200 mladistvých.

Počet realizovaných úkonov a počet prípadov vybraných činností sledovanom v období rokov 2011 až 2015 sprístupňuje graf 3.

Graf 3 Vybrané činnosti SPODaSK za roky 2012 až 2015

⁹ Spracované na základe informácií Štatistiky MPSVaR. [cit. on line 10.02.2017] dostupné na http://www.upsvar.sk/statistiky.html?page_id=1247

¹⁰ Spracované na základe informácií zo Štatistik MPSVaR [cit. on line 10.02.2017] dostupné na http://www.upsvar.sk/statistiky.html?page_id=1247

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe ročných výkazov o vykonávaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

V sledovanom období bolo realizovaných každoročne pre viac ako 32 000 prípadov každoročne viac ako 2 900 úkonov v rámci správy z prešetrenia rodinných a sociálnych pomerov orgánom činným v trestnom konaní. Ďalej bolo realizovaných každoročne pre viac ako 26 prípadov viac ako 30 úkonov v rámci činnosti s mladistvými vo VToS.. V uvedenom období bolo každoročne viac ako 1 285 deťom úradom ustanovený opatrovateľ v trestnom konaní a boli realizované činnosti orgánom SPODaSK pre spolu viac ako 48 detí, ktoré sa vrátili z krízových stredísk alebo resocializačných centier. Výnimku predstavoval len rok 2015, kedy bolo realizovaných orgánom SPODaSK činnosti spolu len 4 osobám.

Pospenitenciárna starostlivosť v intenciách mediáčnej a probačnej služby

Opäť z dôvodu sprehľadnenia situácie uvedieme niektoré fakty:

- v roku 2010 bolo v Slovenskej republike ukončené trestné stíhanie a vyšetrovanie spolu proti 53 557 osobám, z toho bolo 2 730 mladistvých. V sledovanom roku 2015 bolo spolu ukončené trestné stíhanie a vyšetrovanie spolu proti 46 429 osobám z toho proti 2 792 mladistvým.
- každoročne bolo od roku 2010 až do roku 2015 odsúdených spolu po viac ako 29 000 osôb ich počet sa pohyboval v intervale od 29 691 v roku 2015 až do 36 079 v roku 2013.
- Podiel mladistvých sa pohyboval v rozmedzí od 5,7 % v roku 2010, kedy bolo odsúdených spolu 1 711 mladistvých až do 4,5 % v roku 2015, v ktorom bolo odsúdených spolu 1 320 mladistvých.

Zmyslom probácie vo veciach mládeže podľa Alexandra Sotolára¹¹ je „...“

- *pozitívne odborné vedenie mladistvého spojené s potrebnou pomocou a jeho motiváciou k vedeniu života v súlade so všeobecne záväznými normami, zamerané na zaistenie toho, aby v budúcnosti viedol riadny život, stabilizoval svoje osobné pomery a odstránil príčiny svojej trestnej činnosti,*
- *podniknutie krokov k znovu začleneniu mladistvého do spoločnosti a k vytvoreniu predpokladov pre jeho ďalší pozitívny sociálny rozvoj,*
- *sledovanie a kontrola správania sa mladistvého, ochrana spoločnosti pred prípadnou ujmom z jeho strany,*
- *zníženie rizika recidívy trestnej činnosti.“*

V roku 2015 bolo spolu pridelených 6 845 probácií, pričom mladistvým pridelené probácie predstavovali podiel takmer 2,2 %. V roku 2014 bol evidovaný najvýraznejší podiel (2,93 %) udelených probácií mladistvým v porovnaní s rokmi 2012, 2013 a 2015. Každoročne bolo najviac pridelených probácií v Banskobystrickom, Košickom a Prešovskom kraji. Celkovo najviac probácií pridelených mladistvým bolo v Banskobystrickom kraji. Podrobnejšie tabuľka 1.

¹¹ PhDr. Roman Kučera. *Probácia, mediácia a ich význam pri riešení delikvencie detí a mládeže* [cit. on line 22.01.2017] Dostupné na <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/probacia-mediacia-a-ich-vyznam-pri-rieseni-delikvencie-deti-a-mladeze>

Tabuľka č. 1 Počet pridelených probácií podľa krajov so zameraním na mladistvých v rokoch 2012 až 2015

	spolu	mladiství	spolu	mladiství	spolu	mladiství	spolu	mladiství
SR	7262	199	7749	214	5818	171	6845	152
BA kraj	740	13	608	5	406	5	825	10
TT kraj	658	7	701	15	637	9	636	12
NR kraj	717	8	898	21	603	19	660	5
TN kraj	346	7	523	23	519	13	514	10
ZA kraj	735	48	689	33	427	28	719	20
BB kraj	1456	49	1911	50	1260	43	1105	31
KE kraj	1204	23	1108	39	933	25	974	22
PO kraj	1405	44	1311	28	1033	29	1412	42
	2012		2013		2014		2015	

Zdroj: Spracované zo Štatistik MS SR za roky 2012 až 2015

Zhrnutie

V zmysle uvedeného je zjavné, že postpenitenciárnej starostlivosti o osoby, ktoré si „odpykali trest“ bola pozornosť venovaná aj v minulosti. Jej počiatky evidujeme už v 16., no intenzívnejšie od 18. storočia. V Slovenskej republike sa výraznejšia pozornosť postpenitenciárnej starostlivosti začala venovať v 90. rokoch XX. storočia, no predovšetkým po roku 2005, kedy bola táto oblasť upravená vo viacerých právnych predpisoch.

Problematike postpenitenciárnej starostlivosti sa venoval aj výskum zameraný na zistenie rizík sociálnej reintegrácie osôb po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Na základe spracovaných informácií z výskumu, v časti venovanej záujmu respondentov vyhľadať odbornú pomoc po prepustení zo zariadenia sme zistili, že spolu viac ako 66 % z celkového počtu respondentov by po opustení zariadenia na výkon trestu odňatia slobody vyhľadalo odbornou pomoc. Na základe uvedeného sme mohli konštatovať, že sa VP 3 sa nám *potvrdil*. Ďalej na základe spracovaných odpovedí sme zistili, že vedecký predpoklad VP 4, t. j. *Respondenti sa domnievajú, že po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody im najviac pomôžu ich kamaráti* sa nám síce nepotvrdil. Čo sa nám zdá ako mierne prekvapujúce, že spolu viac ako 3/5 z celkového počtu respondentov uviedli, že im po ukončení pobytu v zariadení na výkon trestu odňatia slobody pomôže rodina. Táto informácia sa nám javí ako prekvapujúca práve na základe už skôr uvedeného dôvodu, t. j., že práve v období adolescencie, kedy sa vplyv rodiny na dospievajúceho jedinca dostáva do úzadia pred inými faktormi akými sú napríklad priatelia, rovesnícka skupina, rodine bol respondentmi priznaný vysoký status v pozitívnom slova význame.

Zohľadnením možnosti realizácie postpenitenciárnej starostlivosti predovšetkým v kompetencii predovšetkým „štátu“ sme zistili, že sa tejto oblasti v posledných rokoch začala kompetentnými pracovníkmi venovať intenzívnejšie pozornosť. No výrazná pomoc v postpenitenciárnej starostlivosti, ako sa navonok javí, je stále poskytovaná tretím sektorom.

Literatúra:

FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálnych súvislostiach. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

ONDICOVÁ, Magdaléna a UHRIN Samuel. Prevencia kriminality. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-405-3.

FIRSTOVÁ, Jana a ONDICOVÁ, Magdaléna. Riziká sociálnej reintegrácie mladistvých páchatel'ov – čiastkové výsledky z medzinárodnej vedeckovýskumnej úlohy. In: Policajná teória a prax = Police Theory and Practice : časopis Akadémie PZ v Bratislave. - ISSN 1335-1370. - Roč. 23, č. 1 (2015), s. 20 – 37.

FIRSTOVÁ, Jana. Rizika sociálnej reintegrácie mladistvých páchatel'ov – výsledky dílčieho šetření. s.137. In VÁLKOVÁ, H. ČERNÍKOVÁ, V, FIRSTOVÁ, J a kol. Aktuální otázky vězénství. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze. s. 237 - 246. ISBN 978-80-7251-426-7.

ONDICOVÁ, Magdaléna. Zisťovanie rizík sociálnej reintegrácie osôb prepustených z ústavu na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých a diagnostických a reedukačných centier – čiastkové výsledky prieskumu realizovaného v Slovenskej republike. In VÁLKOVÁ, H. ČERNÍKOVÁ, V, FIRSTOVÁ, J a kol. Aktuální otázky vězénství. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze. 125 – 136 s. ISBN 978-80-7251-426-7.

ONDICOVÁ, Magdaléna. Kriminalita mládeže v kontexte Slovenskej republiky. In: ZOUBKOVÁ, Ivana, FIRSTOVÁ Jana a kol. Kriminologie – aktuální problémy. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013, s. 204 - 212. ISBN 978-80-7251-395-6.

ONDICOVÁ, Magdaléna. Významné rizikové faktory ovplyvňujúce reintegráciu mladistvých páchatel'ov trestnej činnosti v kontexte Slovenskej republiky. In III. KRIMINOLOGICKÉ DNY Sborník z konferencie konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015. s. 116 – 126. ISBN 978-80-7435-572-1

PhDr. Roman Kučera. *Probácia, mediácia a ich význam pri riešení delikvencie detí a mládeže* [cit. on line 22.01.2017] Dostupné na <http://www.prohuman.sk/socialna-praca/probacia-mediacia-a-ich-vyznam-pri-rieseni-delikvencie-deti-a-mladeze>

9.3.2 Penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť *Národná správa pre EMCDDA. Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike.* [cit. on line 10.01.2017] Dostupné na <http://www.infodrogy.sk/narodnasprava/index.cfm?module=ActiveWeb&page=Webpage&s=PartA932>

9.3.3 Resocializačný príspevok po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody *Národná správa pre EMCDDA. Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike.* Dostupné na <http://www.infodrogy.sk/narodnasprava/index.cfm?module=ActiveWeb&page=Webpage&s=PartA932>

Štatistiky MPSVaR SR [cit. on line 10.02.2017] dostupné na http://www.upsvar.sk/statistiky/rocne-vykazy-mpsvr-sr/rocne-vykazy-v12-mpsvr-sr-o-vykonavani-opatreni-socialnopravnej-ochrany-deti-a-socialnej-kurately-2008-2009-2010-2011.html?page_id=77297

Štatistická ročenka - špeciálne výchovné zariadenia Dostupné na [cit. online 15.02.2017] <http://www.uips.sk/prehlady-skol/statisticka-rocenka---ostatne-vychovne-zariadenia>